



Samenspel tussen Economie,
Wetenschap en Innovatie voor
een betere samenleving

Kredietverlening aan Vlaamse ondernemingen

Monitoring Rapport:

maart 2010

Jan van Nispen

Inleiding en situering van de het monitoring rapport

2009 was een jaar dat de geschiedenis zal ingaan als het jaar waarin de crisis van de financiële markten, die reeds in 2007 begon, in haar volledigheid en met volle kracht doorsijpelde in de reële economie en het internationale economische weefsel op al haar niveaus aantaste. Zo daalde volgens het WTO het totale volume van de wereldhandel in 2009 met ongeveer 12%, de grootste daling sinds de Tweede Wereldoorlog. België werd op haar beurt geconfronteerd met een terugval van 3% in haar BBP, een daling van bijna 5% in de bruto kapitaalvorming en een terugval van 1.5% van de particuliere finale consumptieve bestedingen.

Bovenstaande cijfers illustreren een trend die vele Vlaamse bedrijfsleiders duidelijk in hun onderneming gevoeld zullen hebben; de bedrijfsresultaten verslechterden, soms met afvloeiingen tot gevolg, en heel wat ondernemingen, vooral de kleinere, raakten minder éénvoudig dan voorbije jaren aan bankkredieten. Maar ook de banken zelf moesten bekomen van de massale afschrijvingen en herwaarderingen en werden op hun beurt geconfronteerd met een quasi stilvallen van de inter-bankenmarkt en gestegen fundingkosten.

Om een grootschalig rampscenario te vermijden introduceerden de verschillende overheden allerhande crisismaatregelen die de banken moesten ondersteunen (zoals de kapitaalinjecties) en die de Vlaamse ondernemingen, die ten gevolge van crisis moeilijker aan bankkrediet konden raken, toch nog in staat zouden stellen om aan bankfinanciering te raken.

Eén van de initiatieven die Vlaamse overheid in het najaar van 2009 nam, was het organiseren van een overleg met alle relevante partners die verbonden zijn met de kredietverlening aan de Vlaamse ondernemers. Dit overleg nam plaats onder de noemer van de rondetafel Banken en Bedrijven. Hier werd naast een cijfermatig overzicht van de (Vlaamse) kredietverlening, rondom 5 thema's¹ van kredietverlening gediscuteerd, werd er naar oplossingen gezocht en werden door de verschillende partijen afspraken gemaakt die later werden geconcretiseerd en gespecificeerd in een intentieverklaring ter aanpassing van de "Gedragscode Banken en KMO's".

¹ De vijf thema's waren: kredietverstrekking, informatieverschaffing, het kredietdossier, bemiddeling en overheidsondersteuning

Eén van die gemaakte afspraken verbindt het departement EWI ertoe de markt van kredieten aan Vlaamse ondernemingen te monitoren en hier op regelmatige basis over te rapporteren. Dit rapport moet men dan ook in het kader van deze afspraak plaatsen.

Dit werk pretendeert geenszins nieuwe informatie te onthullen die niet via andere kanalen beschikbaar is, maar poogt door het bundelen en interpreteren van de beschikbare informatie vanuit het standpunt van de Vlaamse economische administratie een toegevoegde waarde te creëren door duidelijkheid te scheppen over bepaalde tendensen op de kredietmarkten. Dit gebeurt met het oog op het tijdig ontdekken van mogelijke problemen, het formuleren van onderbouwde oplossingen en het detecteren van mogelijke hiaten in de cijfergegevens die een volledig beeld op de kredietmarkt in de weg staan. Hierdoor hopen wij bij te dragen tot een, ook in de toekomst, vlotte, gezonde en verantwoorde kredietverlening aan de Vlaamse ondernemingen. Want bankkrediet is tot op vandaag, en zal dit ook in de toekomst zo blijven, één van de belangrijkste bronnen van externe financiering van de gemiddelde Vlaamse onderneming.

Overzicht rapportering november 2009

In het najaar van 2009 werd in het kader van de rondetafel banken en bedrijven voor de eerste maal gerapporteerd over de effecten van de financieel-economische crisis op de kredietverlening aan de Vlaamse ondernemers. In het document werd, net als in dit document, op basis van verzamelde beschikbare informatie een overzicht gegeven van de situatie op de kredietmarkt en van de effecten die de crisis hebben gehad. Kort samengevat konden we volgende zaken concluderen:

Hoewel het overgrote deel van de Vlaamse ondernemers nog steeds toegang had tot kredieten, heeft de crisis zeker en vast gezorgd voor een verslechterde toegang tot bankkredieten voor een zekere groep van ondernemers. Het waren ook vooral de kleinere ondernemingen, de zogenaamde micro-ondernemingen, die meer problemen rapporteerden dan hun grotere tegenhangers.

We konden concluderen dat over de periode oktober 2008-oktober 2009 het totale uitstaande kredietbedrag nog steeds toenam, maar dan wel aan een opmerkelijk lager jaarlijks groeipercentage dan de voorgaande jaren. Deze veranderingen in het uitstaande volume werden verklaard door een samenspel van wijzigingen in het vraag- en aanbodpatroon naar kredieten.

Wat betreft de **vraag** naar kredieten konden we constateren dat de financiële crisis de vraag naar kredieten zowel positief als negatief heeft beïnvloed. Eerst en vooral zorgden een dalende export, onzekere vooruitzichten, een gedaalde vraag naar goederen en diensten, een gedaalde productie, een daling in het aantal starters en het uitstellen van investeringen en nieuwe projecten voor een daling in de vraag naar kredieten. Het wegvallen van, andere dan bankfinanciering, financieringsvormen (we kijken hier dan vooral naar de middelgrote en grote ondernemingen) heeft op zich dan weer geleid tot een stijging in de vraag naar bankkredieten. Algemeen kunnen we stellen dat, gebaseerd op kwalitatieve gegevens van de banken, het negatieve effect, het positieve overheerst en de bankinstellingen dus geconfronteerd werden met een daling van de kredietvraag.

Wanneer we keken naar het **aanbod** van kredieten hebben we rekening gehouden met elementen zoals de rentevoeten, mogelijke kwantitatieve beperkingen betreffende de

toegekende bedragen en kwalitatieve beperkingen. Wat betreft de **rentevoeten** kunnen we concluderen dat de gemiddelde rentevoet in de periode november 2008-november 2009 tengevolge van een expansieve monetaire politiek van de ECB duidelijk gedaald is, dan wel iets minder uitgesproken voor de rentevoeten van de rekening courant. Wanneer we kijken naar de gemiddelde spread van de rentevoeten konden we concluderen dat deze na het volledig uitbreken van de crisis toegenomen was, wat kon wijzen op een grotere diversificatie ten gevolge van de gewijzigde risicoprofielen van ondernemingen ten gevolge van de crisis.

Wat betreft de **kwalitatieve en kwantitatieve randvoorwaarden** verbonden aan het bankkrediet; de algemene voorwaarden, kosten, het toegestane kredietvolume en de gevraagde waarborgen, konden we concluderen dat deze over de hele lijn verslechterd zijn. Deze laatste evolutie kon verklaard worden aan de hand van het verband tussen het algemene economische klimaat en het risicoprofiel van een onderneming. De (macro)-economische onzekerheid ten gevolge van de financieel-economische crisis, zorgde voor een gestegen risico. De Bazel II akkoorden verplichten de banken dit laatste te vertalen in verstrengde kwantitatieve en kwalitatieve randvoorwaarden.

Samenspel van de daling van de vraag naar kredieten en het verstrengde aanbod verklaren de daling van de stijging van het uitstaande volume. Wanneer we echter dieper ingaan op het nog steeds gestegen uitstaande volume, merken we op dat dit in grote mate te verklaren is door een hogere aanwendingsgraad van de bestaande kredietlijnen door de ondernemingen, meer dan een uitbreiding van de toegestane kredieten door de banken. Dit geldt meer voor de middelgrote ondernemingen, dan voor de kleine en grote vennootschappen, daar bij de middelgrote het toegestane kredietbedrag op jaarbasis begon te dalen in het voorjaar van 2009 terwijl de opgenomen kredieten nog steeds een positieve groei kenden.

We kunnen bovenstaande samenvatting over de effecten van de crisis op de KMO-financiering uitbreiden met nieuwe informatie uit de KeFiK-enquête KMO-financiering 2009.

Op basis van de enquête uit 2009 merkten we op dat de voorspellingen die gemaakt werden in de vorige rapportering betreffende de effecten van de crisis op de KMO-financiering, bevestigd worden. De crisis heeft voor een verslechtering gezorgd voor alle KMO's in de toegang tot bankfinanciering. Meer ondernemingen werden geconfronteerd met een weigering van de kredietaanvraag (18% ten opzichte van 9% het jaar voordien) en vooral de micro-

ondernemingen kenden meer weigeringen (ongeveer 25%, ten opzichte van 17% in 2008). De slechtere positie van de micro-ondernemingen in 2008 werd dus door de crisis nog versterkt. Algemeen gezien kunnen we wel stellen dat in Vlaanderen beduidend minder weigeringen gerapporteerd werden dan in het Waalse gewest en Brussel.

De voornaamste redenen tot weigering zijn identiek aan deze die in de vorige enquête gemeld werden; te weinig waarborgen kunnen voorleggen, over te weinig eigen vermogen en over onvoldoende terugbetalingcapaciteit beschikken, gevolgd door een slecht zakenplan dat werd voorgelegd aan de banken.

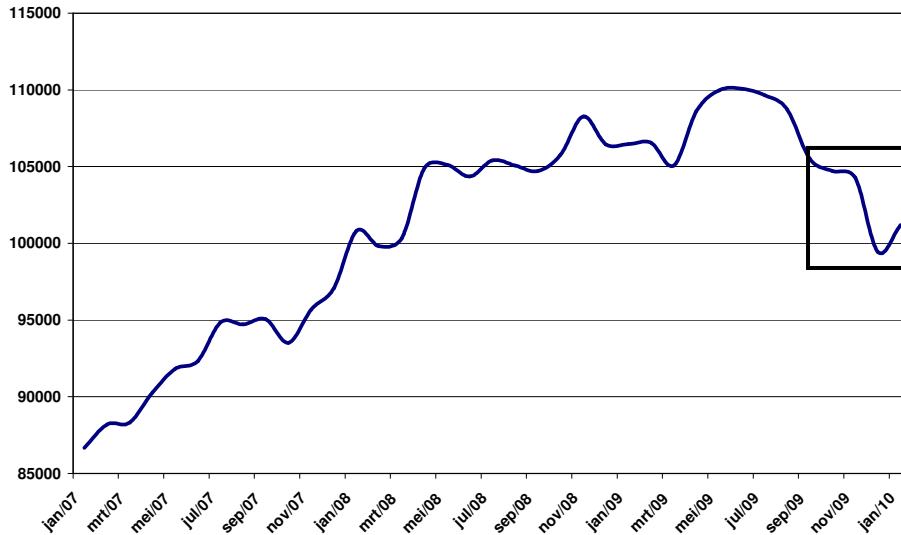
Wat betreft de kwalitatieve voorwaarden verbonden aan kredieten, schatten de bevroagde ondernemers een verslechtering of verstrenging in van de algemene bankeisen en de gevraagde waarborgen en maken de ondernemers melding van langere behandelingsperiodes van de kredietaanvraag, maar een (lichte) verbetering² in de kost van het investeringskrediet en het kaskrediet.

In wat volgt zal de rapportering van eind 2009 verder gezet worden, op basis van nieuwe beschikbare gegevens.

² Of minder negatieve evolutie

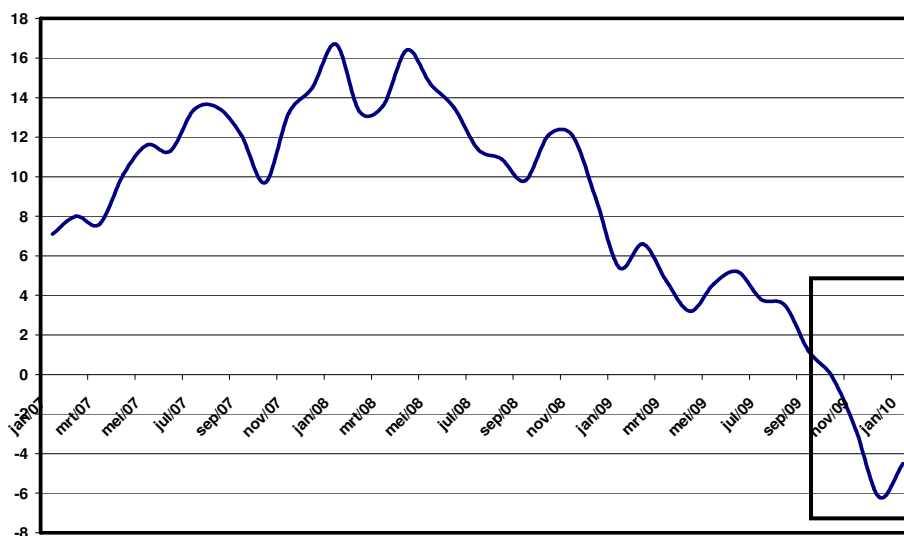
Bespreking verdere evolutie kredietverlening aan onderneming vanaf oktober 2009

Evolutie uitstaand kredietbedrag (in miljoenen euro's) – NBB



Hoewel er in de analyse tot november 2009 nog gewag gemaakt kon worden van een (op jaarbasis) stijging van het totaal opgenomen volume van uitstaande kredietbedragen, merken we vanaf begin november een duidelijke daling op. Deze evolutie wordt duidelijk weergegeven door onderstaande grafiek die de jaarlijkse groeipercentages van de opgenomen volumes weergeeft. Hier zien we duidelijk dat vanaf november 2009 er een negatieve groei (op jaarbasis) optreedt in de opgenomen kredietbedragen.

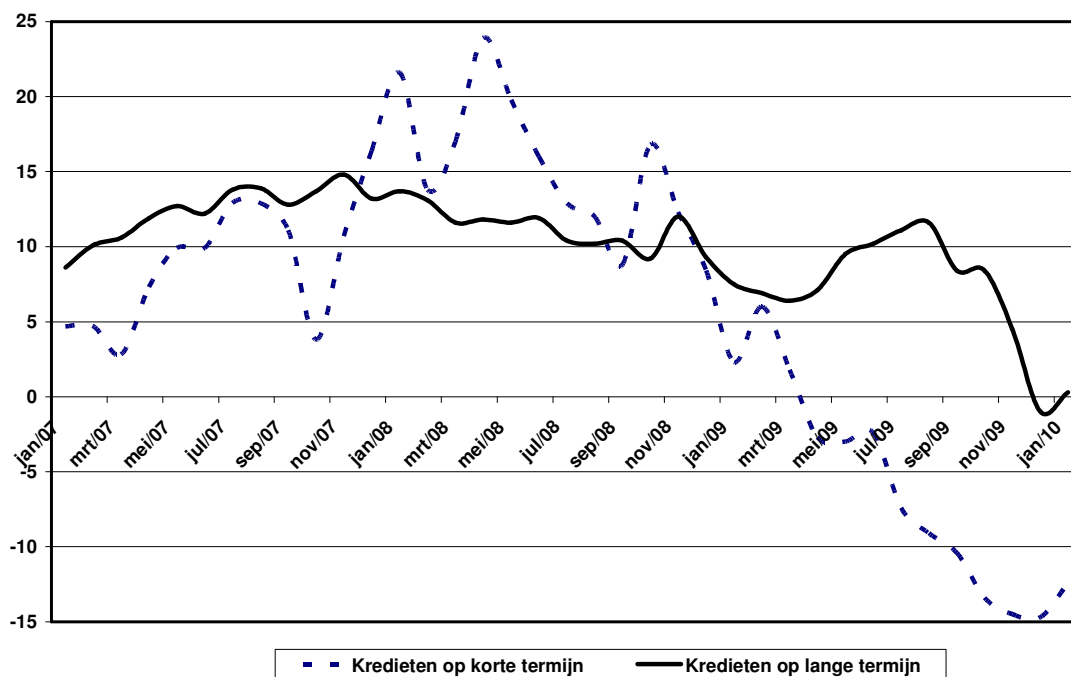
Evolutie jaarlijkse veranderingspercentages van het uitstaande kredietbedrag (in %) - NBB



Wanneer we een onderscheid maken tussen de verschillende kredieten op basis van looptijd, merken we dat de dalende trend wat betreft de KT-kredieten die reeds eind 2008 ingezet werd, zich verder zet. Sinds mei 2009 werden de jaarlijkse groeipercentages negatief en zijn tot op vandaag sterk blijven dalen. Deze trend kon deels verklaard worden door het feit dat KT kredieten, door de lage rentevoeten grotendeels omgezet werden in LT kredieten. Een nieuwe evolutie is dat naast de negatieve trend van de KT kredieten, nu ook de groei van LT kredieten op jaarbasis negatief geworden is.

De NBB meldt wel dat de cijfers van december 2009 (die voor het eerst een negatieve trend voor de LT kredietverlening weergeven) door grootschalige effectiseringstransacties van Belgische banken, waardoor uitstaande bedragen uit de balans verdwijnen en dus een negatieve evolutie weergeven, mogelijk sterk beïnvloed werden. De cijfers van januari 2010 geven een licht positiever beeld, met opnieuw een (licht) positieve jaarlijkse groei van de LT kredieten, een lager (negatief) groeipercentage van de KT kredieten en voor het eerst sinds juni 2009 opnieuw positieve effectieve stromen. Het wordt dus uitkijken naar de cijfers van februari en maart 2010 om een duidelijk beeld te krijgen van de evolutie van de kredietverlening in Vlaanderen en België.

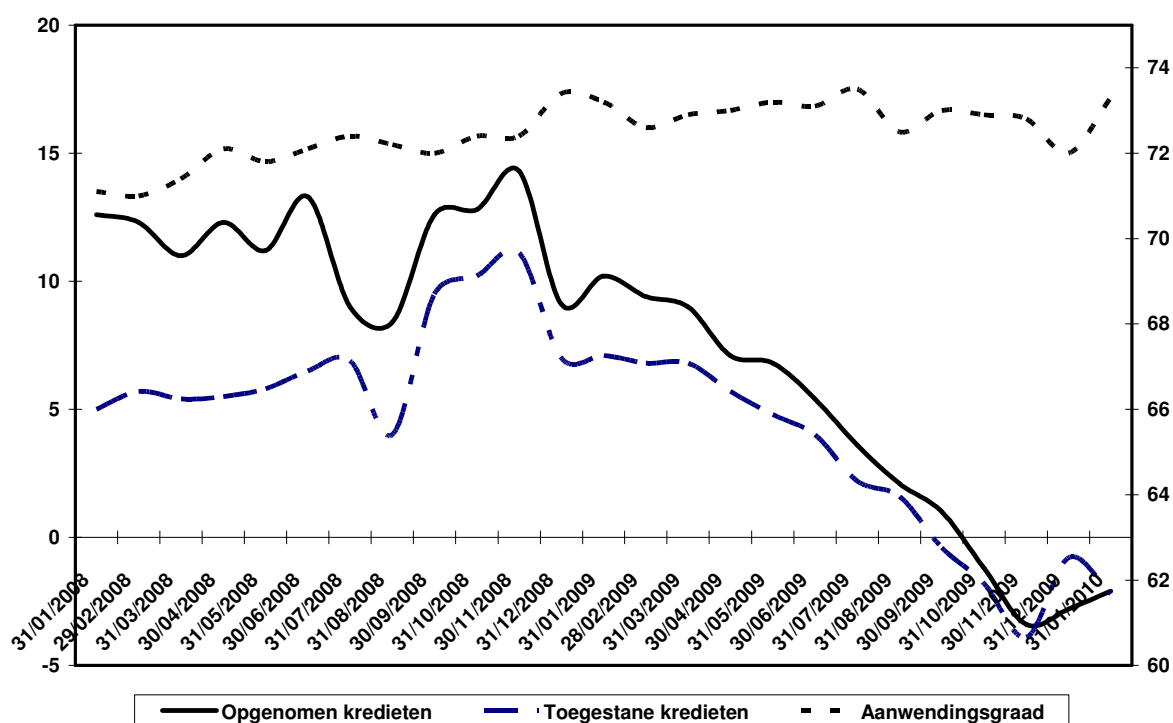
Evolutie jaarlijkse veranderingspercentages van het uitstaande kredietbedrag (LT en KT) - NBB



Ondanks de negatieve groei van het totale uitstaande volume, mogen we zeker en vast nog niet spreken van een algemene kredietschaarste. Indien dit laatste zo zou zijn, zouden we merken dat de aanwendingsgraad van kredieten sterk zou gestegen zijn, om een eventueel lager aanbod te compenseren. Onderstaande cijfers en grafieken tonen echter aan dat dit niet het geval is. De algemene aanwendingsgraad (geaggregeerd beschouwd over alle ondernemingen heen) daalde tot en met september in plaats van te stijgen. Dit betekent dat de ondernemingen minder op hun bestaande kredietlijnen trekken en dus minder aanspraak maken op kredieten waarover ze beschikken.

Belangrijk hier is het onderscheid tussen de verandering in de toegekende kredietbedragen en de opgenomen kredietbedragen. De verhouding tussen beide indicatoren geeft een indicator voor de mate waarin de ondernemingen op hun bestaande kredietlijnen trekken (de aanwendingsgraad).

Evolutie jaarlijkse veranderingspercentages (linker schaal) en aanwendingsgraad (rechter schaal) - CKO

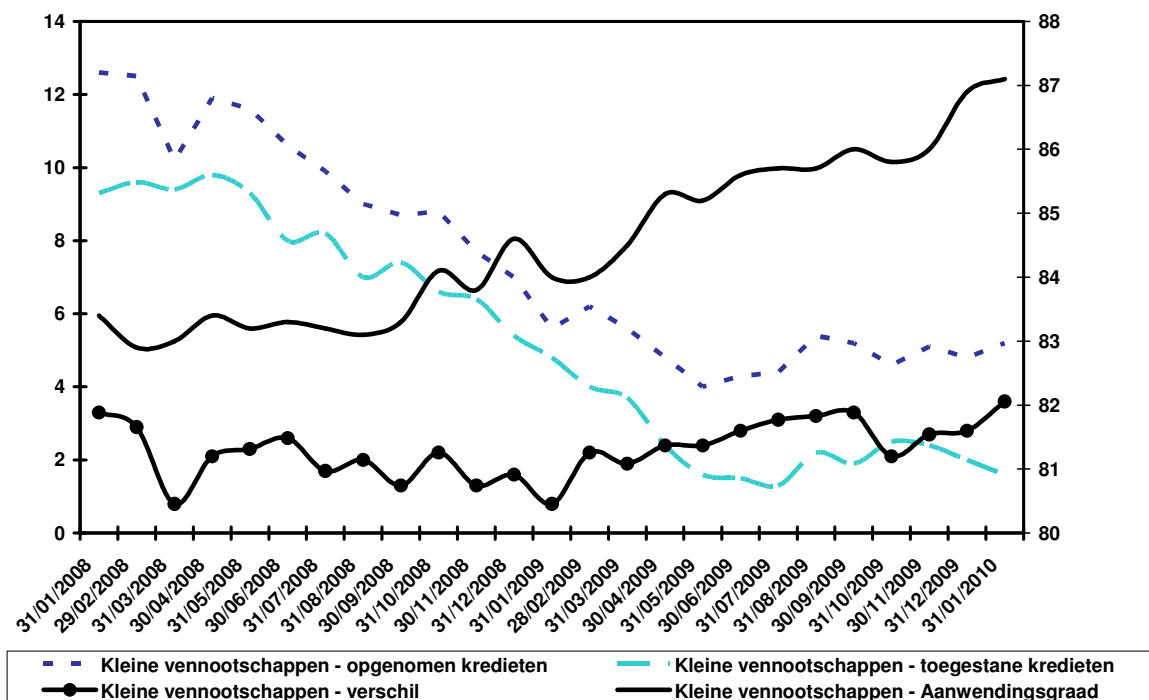


Bovenstaande grafiek geeft de veranderingspercentages weer van de opgenomen en toegestane kredieten en plaatst deze tegenover de aanwendingsgraad (rechtse schaal). Zoals we kunnen zien liggen de veranderingspercentages van de opgenomen kredieten tot december

2009 boven deze van de toegestane, dit wijst erop dat de stijging van het totaal uitstaande kredietbedrag eerder te verklaren valt vanuit een gestegen aanwendingsgraad van de bestaande kredieten, dan aan een stijging van de toegestane volumes. De veranderingspercentages worden in de laatste maanden van 2009 beide negatief tot op het punt dat de toegestane kredieten boven de opgenomen kredieten komen te liggen, wat een daling van de aanwendingsgraad in deze maanden verklaart. Januari werd echter wel gekenmerkt door een opmerkelijke stijging van de algemene aanwendingsgraad (van 72,1 naar 73,3). In januari werd dus opnieuw meer getrokken op de bestaande kredietenlijnen.

We dienen echter wel verder te nuanceren aangezien we verschillende conclusies kunnen trekken afhankelijk van de ondernemingsgrootte.

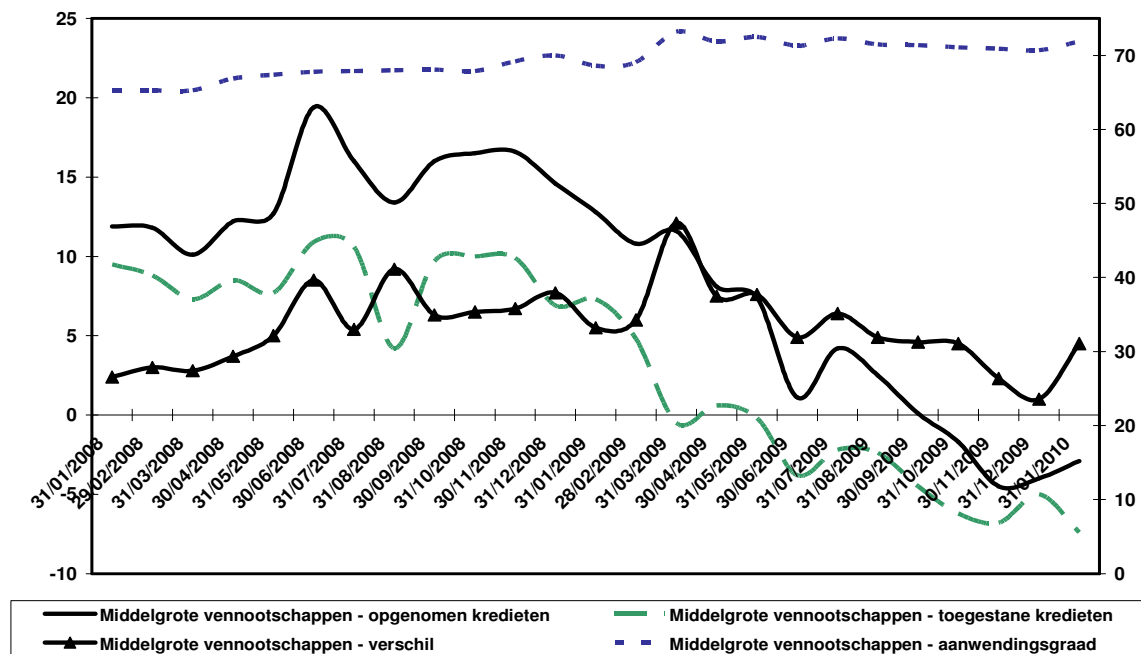
Veranderingspercentages toegekende en opgenomen kredieten - kleine vennootschappen - CKO



Wat betreft de **kleine vennootschappen**, kunnen we concluderen dat de toegekende kredietverlening nog steeds een positief verloop kent en gedurende de gehele periode van de crisis niet negatief geworden is. Wel belangrijk te vermelden is dat blijkbaar de nood van de kleine vennootschappen voor kredieten sterker steeg dan de toegekende kredieten, wat zich vertaalde in een stijgingspercentage van de opgenomen kredieten dat hoger lag als dat van de toegestane kredieten, met een sterke stijging van de aanwendingsgraad tot gevolg.

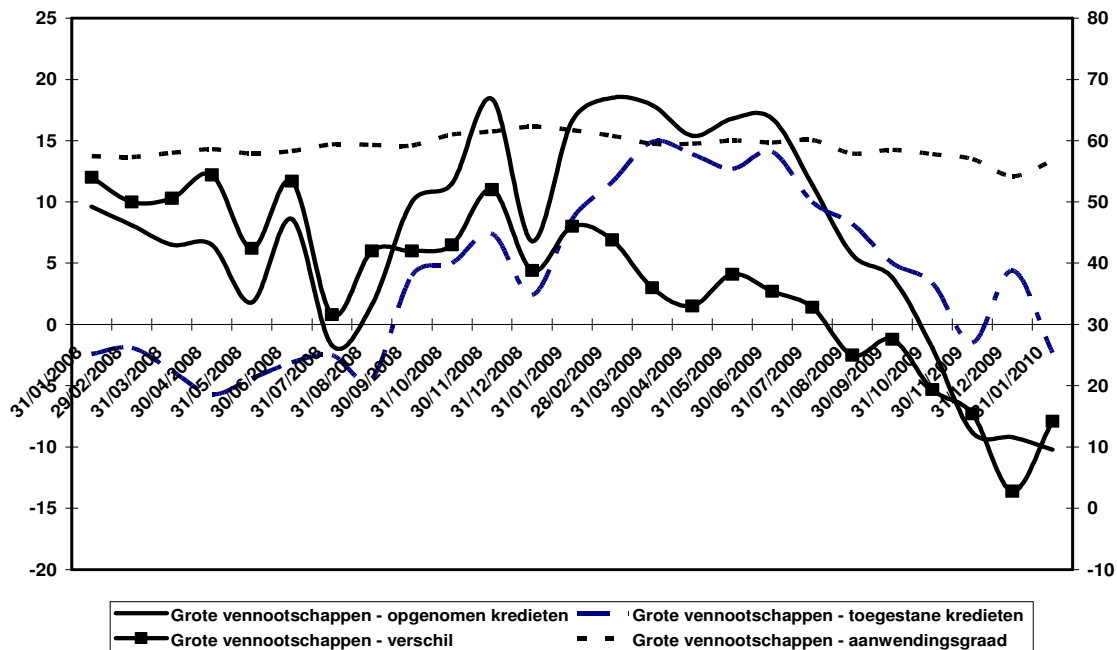
Een ander verhaal is het bij de **middelgrote vennootschappen**, hier kenden we vanaf mei 2009 tot en met december 2009 een lichte, maar gestage, daling van de aanwendingsgraad (na een stijging van 15% over de periode vanaf januari 2008) en kende het toegekende kredietbedrag een negatief verloop vanaf mei 2009, maar het veranderingspercentage van de opgenomen kredieten kende eenzelfde dalend verloop, met een lichte daling van de aanwendingsgraad tot gevolg. Januari 2010 werd echter opnieuw gekenmerkt door een sterke stijging van de aanwendingsgraad naar 71,9.

Veranderingspercentages toegekende en opgenomen kredieten – middelgrote vennootschappen - CKO



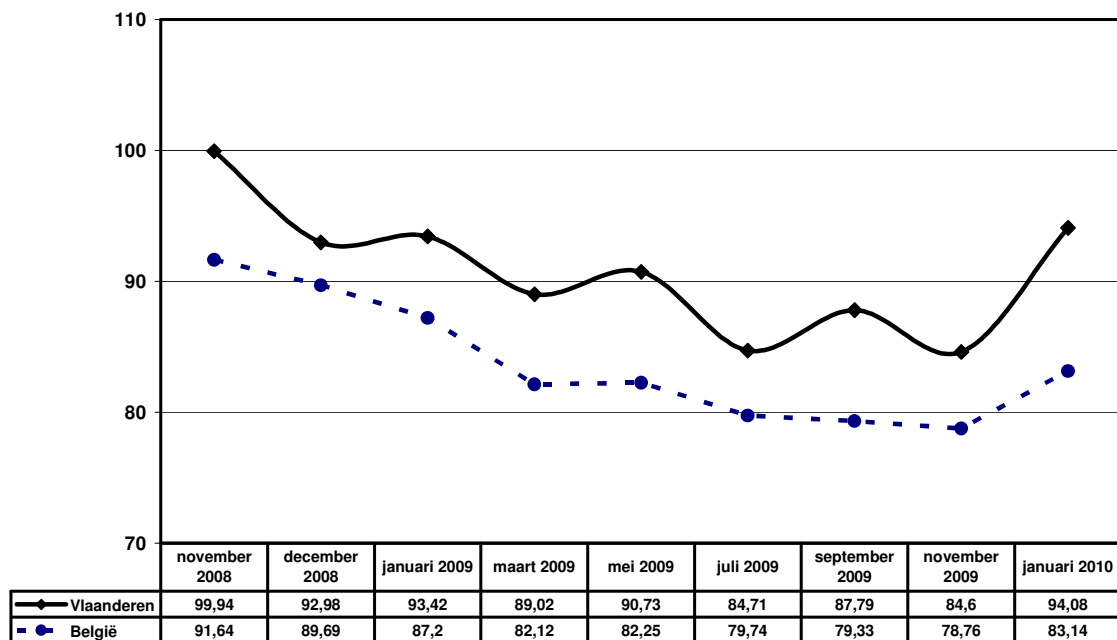
Onderstaande grafiek toont aan dat het vooral **de grote vennootschappen** zijn die verantwoordelijk waren van de daling in de algemene aanwendingsgraad. Vanaf september 2009 daalden voor hen de groeipercentages van de opgenomen kredieten sneller dan die van de toegestane kredieten, met een duidelijke daling van de aanwendingsgraad tot gevolg. Vanaf november 2009 werd de groei in opgenomen kredieten zelfs negatief, met een verdere daling van de op aanwendingsgraad tot gevolg. Januari geeft dan weer een ander beeld weer, hoewel de opgenomen kredieten op jaarbasis nog steeds een negatief verloop kenden, werd de groei in toegestane kredieten opnieuw negatief, met een gestegen aanwendingsgraad tot gevolg.

Veranderingspercentages toegekende en opgenomen kredieten - grote vennootschappen - CKO



We dienen dus te nuanceren; kleine vennootschappen zouden op basis van de gegevens tot en met december 2009 meer lijden onder de daling in de kredietverlening dan de middelgrote en grote vennootschappen. De aanwendingsgraad van hun kredietlijnen is blijven stijgen en ging naar de 87% toe eind 2009. Dit kan mogelijk wijzen dat deze groep van ondernemingen (nog steeds) moeilijker dan de andere categorieën aan kredieten raakt. Wanneer we echter naar de KeFiK-barometer kijken, die peilt naar de toegang tot bankfinanciering voor kleine ondernemingen, krijgen we echter wederom een genuanceerd beeld.

KeFiK-barometer: Toegang tot bankfinanciering voor kleine ondernemingen

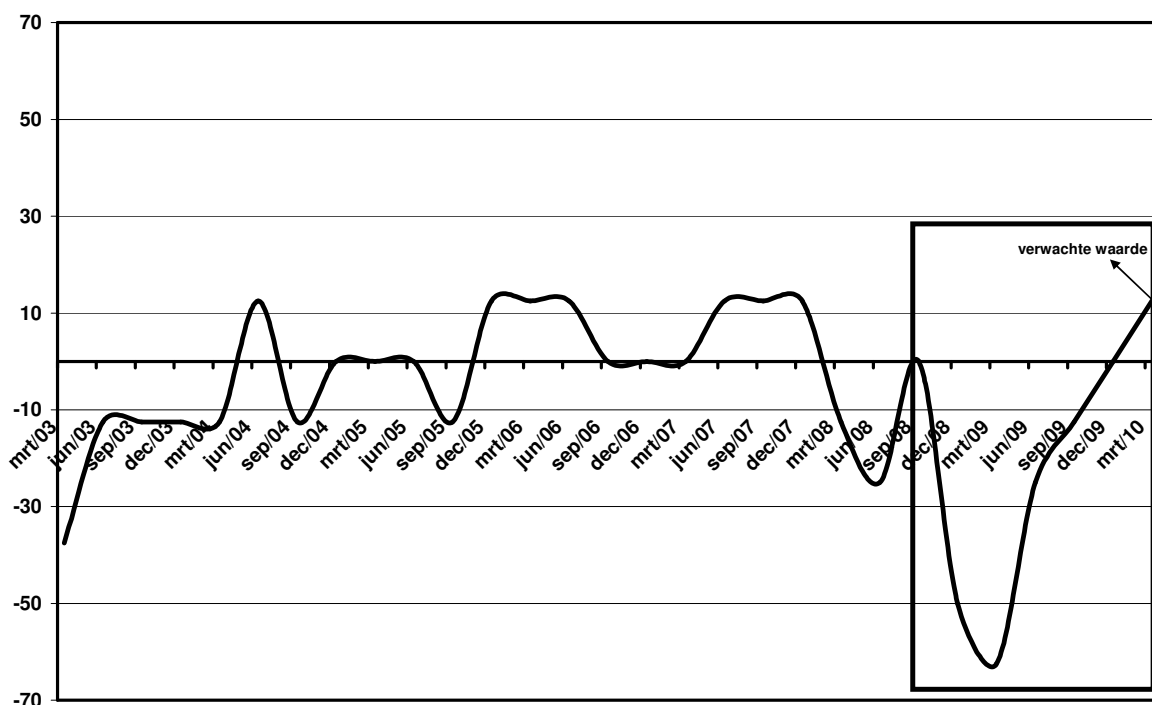


De barometer geeft de evolutie weer van de mate waarin de kleine ondernemingen in Vlaanderen en België hun toegang tot bankfinanciering inschatten. De ondernemingen melden voor november 2009 nog een lichte verslechtering in de toegang tot bankfinanciering, maar vanaf januari wordt deze neerwaartse evolutie sinds de start van de barometer duidelijk verbroken. We kunnen vanaf de start van 2010 gewag maken van een positieve evolutie in heel België, maar dan uitgesproken sterker in Vlaanderen. Wat Vlaanderen betreft zitten we op een niveau van de barometer dat niet meer bereikt werd sinds december 2008. We kunnen dus voorzichtig stellen dat het nieuwe jaar, samen met licht positieve voorspellingen wat betreft de macro-economische indicatoren, ook een lichte verbetering teweeg brengt wat betreft de toegang tot bankfinanciering. Belangrijk hier is wel te vermelden dat de barometer, net als de KeFiK-enquête naar de indrukken peilt van ondernemers, wat dus afhankelijk van omliggende factoren voor een zekere bias kan zorgen. Het is echter wachten op de gegevens van februari en maart vooraleer we over een mogelijke verbeterende trend mogen spreken.

Evolutie van de kredietvraag

Om een duidelijk kwantitatief beeld te krijgen van de evolutie van de kredietvraag, is het wachten op de nieuwe cijfers betreffende de kredietvraag die door **Febelfin** gepubliceerd zullen worden. Tot dan, zullen we ons moeten baseren op eerder kwalitatieve indicatoren. Op basis van de Bank Lending Survey wordt er aan de banken gevraagd hoe ze de kredietvraag die zij ontvangen hebben, inschatten en wat hun verwachtingen zijn wat betreft de kredietvraag voor het volgende kwartaal.

Bank Lending Survey: Evolutie van de kredietvraag

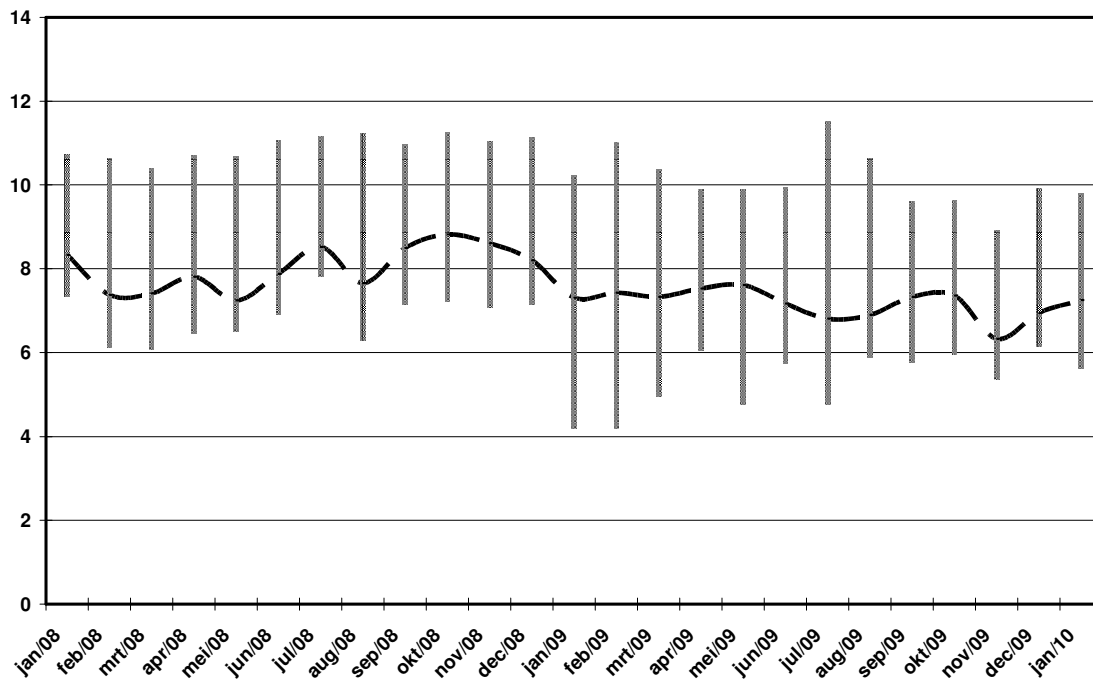


Het verwachte constant blijven van de kredietvraag in het laatste kwartaal van 2009 en de verwachte stijging van de kredietvraag in het eerste kwartaal van 2010 kan men plaatsen in de verbetering van de algemene macro-economische situatie. Op basis van de prognoses voor 2010 verwacht men een (lichte) stijging van de binnenlandse vraag, een stijging van de export en van de particuliere bestedingen. Al deze zaken doen de nood aan kredieten toenemen, waardoor een stijging in de kredietvraag zeker en vast te verwachten valt.

Evolutie van het kredietaanbod

Wat betreft de evolutie van het kredietaanbod dienen we ons te concentreren op verschillende indicatoren. Eerst en vooral dienen we te kijken naar de evolutie van de **rentevoeten**.

Spread en gemiddelde rentevoet: Rekening Courant (in %) – nieuwe contracten - MIR

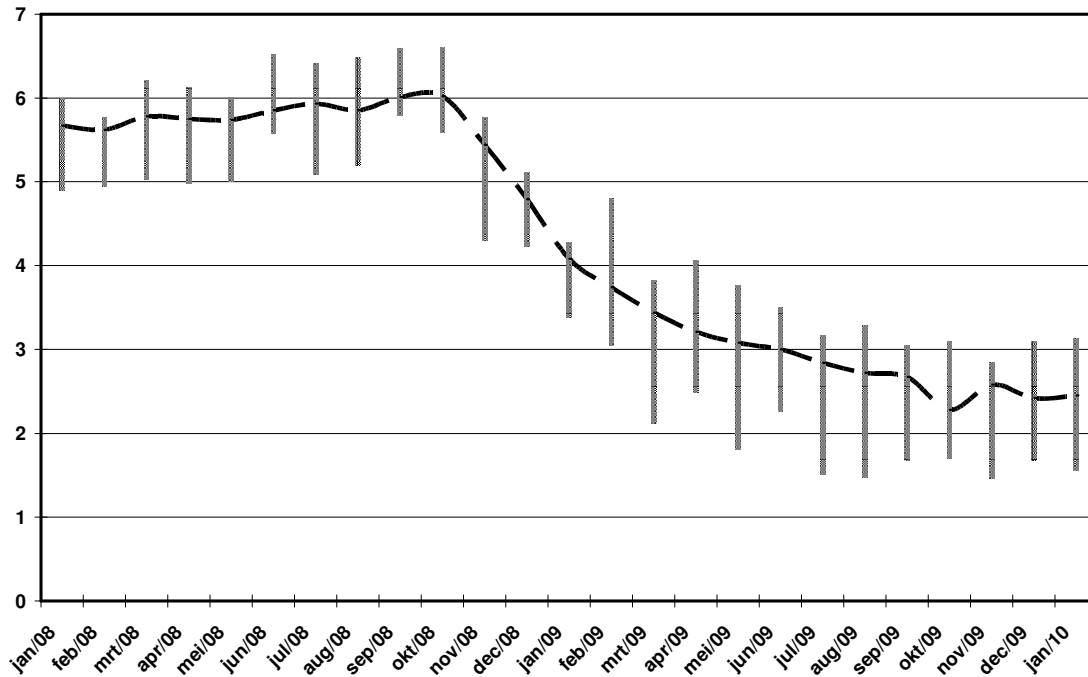


Wat betreft de gemiddelde rentevoet van de rekening courant merken we dat de trend waar in vorige rapportering melding van werd gemaakt, zich voortzet. De gemiddelde rentevoet daalde, maar in vergelijking met de andere kredieten (zie infra) daalde deze relatief minder hard. Wat betreft de spread, kunnen we concluderen dat deze in 2008 significant lager lag, dan in 2009. Dit wijst erop dat er in 2009 een grotere diversificatie optrad tussen de verschillende nieuwe contracten. Wanneer we echter de laatste vier maanden van 2009 vergelijken met de rest van het jaar, merken we wel een duidelijke daling van de spread op.

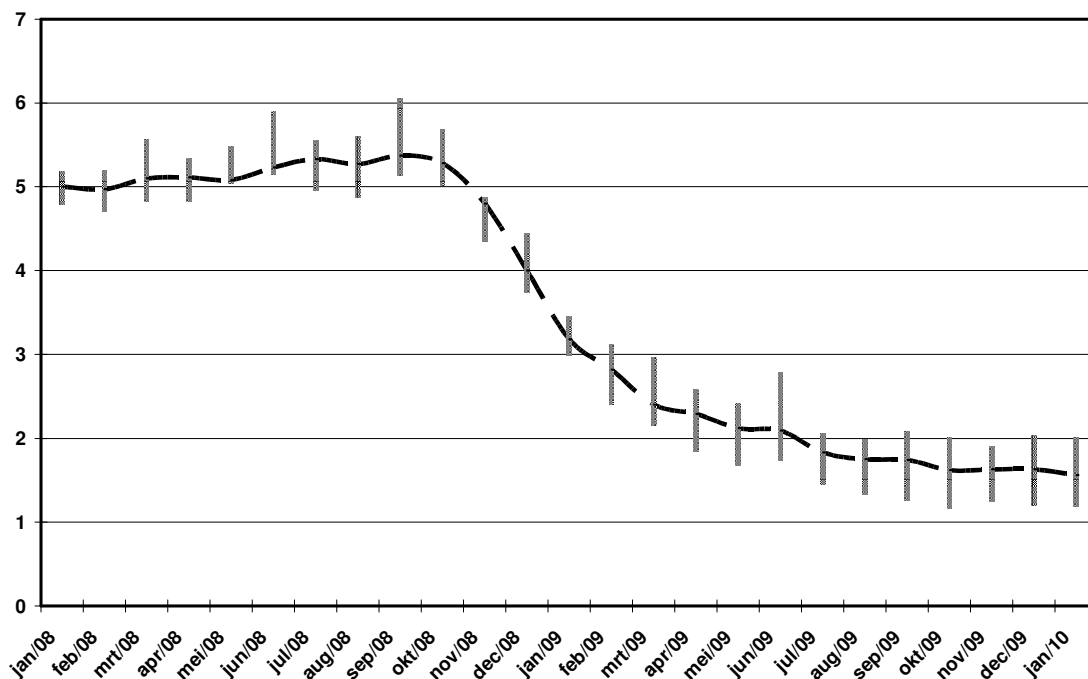
Wat betreft de andere segmenten van leningen³ kunnen we gelijkaardige tendensen ontdekken betreffende de wijziging in de spread, dan wel minder uitgesproken.

³ de leningen met een variabel tarief en een initiële rentebepaling tot 1j voor zowel meer als minder dan €1 miljoen

Spread en gemiddelde rentevoet: overige kredieten minder dan €1 miljoen, variabel tarief en initiële rentebepaling tot 1 jaar (in %) – nieuwe contracten - MIR



Spread en gemiddelde rentevoet: overige kredieten méér dan €1 miljoen, variabel tarief en initiële rentebepaling tot 1 jaar (in %) – nieuwe contracten - MIR



Wanneer we alle rentevoeten beschouwen merken we op dat sinds de november 2009 de lagere rentevoeten, te verklaren als een gevolg van de expansieve monetaire politiek van de

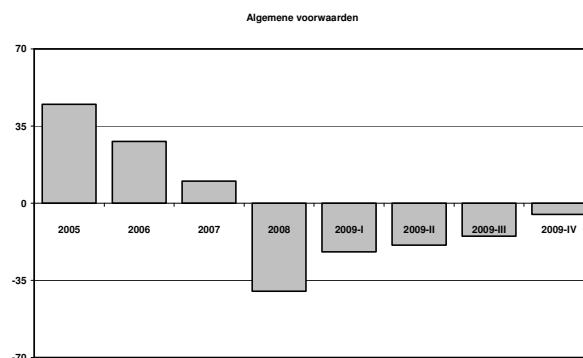
ECB, behouden blijven of licht verder dalen. De grootste wijzigingen ten opzichte van de start van de crisis vindt men logischerwijze terug voor de kredieten op korte en middellange termijn met een variabele rentevoet.

Wat betreft de kwalitatieve en kwantitatieve voorwaarden verbonden aan kredieten kunnen we ons baseren op de verwachtingen van de banken in de Bank Lending Survey en de resultaten van de NBB enquête die aan de hand van een gelijkaardige vraagstelling van de Bank Lending Survey bij de bedrijven polst naar de evolutie van de criteria bij het goedkeuren van de aanvraag tot krediet.

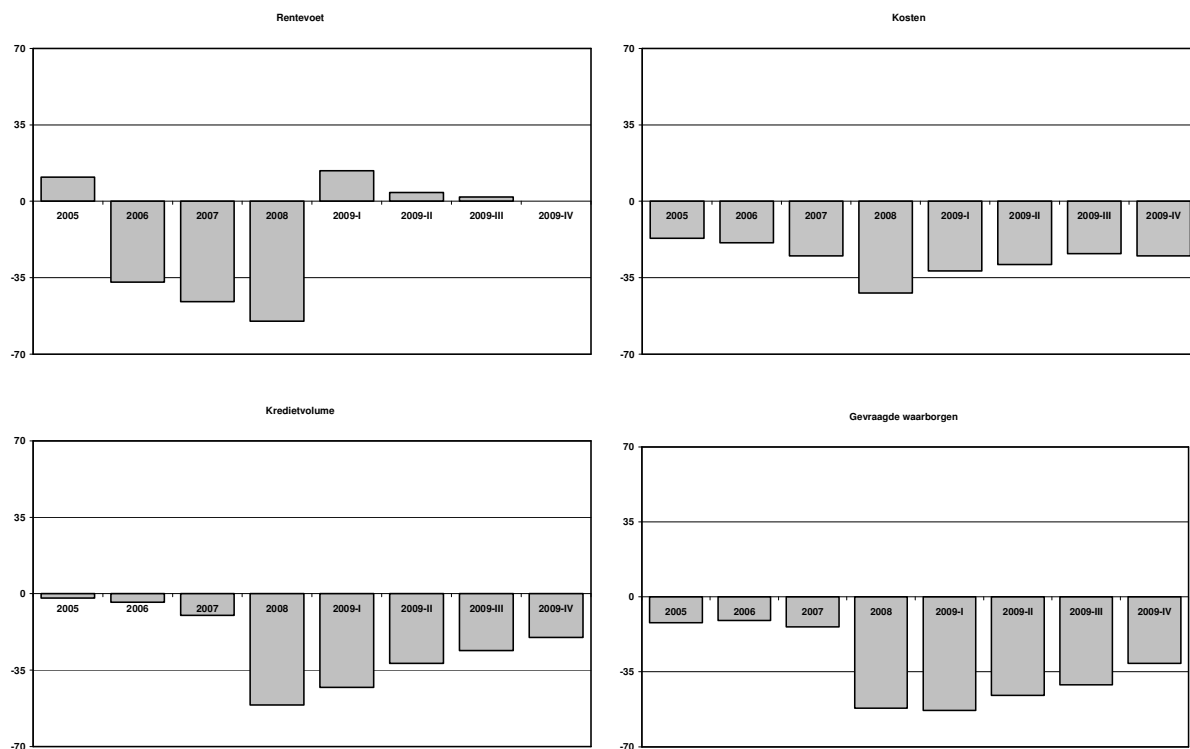
Wat betreft de banken; deze meldden voor het laatste kwartaal van 2009 een stagnering van de goedkeuringscriteria en ze verwachtten dat deze stagnering zich zal aanhouden in het eerste kwartaal van 2010.

Wat betreft de bedrijven kunnen we concluderen dat deze nog steeds een verslechtering meldden van de goedkeuringscriteria voor het laatste kwartaal van 2009. Hierdoor wordt de negatieve trend sinds 2008 verder gezet, dan wel iets minder uitgesproken.

NBB-enquête⁴: Evolutie criteria bij het goedkeuren van de aanvraag tot krediet (bij ondernemingen)



⁴ De waarden weergegeven op de grafieken zijn “netto percentages”. Dit is het verschil tussen het percentage van antwoorden dat wijst op het verloop in een bepaalde richting, en het percentage van de antwoorden dat wijst op het verloop in tegenovergestelde richting.



Bovenstaande trend kunnen we wederom plaatsen in het kader van de Basel II akkoorden die de banken verplichten meer reserves aan te houden, afhankelijk van het risicoprofiel van de ondernemingen. De gestegen onzekerheid, en dus het hogere risico voor bedrijven, ten gevolge van de crisis leidt dus tot de vraag van de banken voor meer waarborgen en zekerheden, strengere algemene voorwaarden en een beperking van het kredietvolume.

Bovenstaande kan men plaatsen naast twee trends. Hoewel de basisherfinancieringsrente die de ECB aanreket aan de banken op een historisch laag niveau blijft, verloopt het aantrekken van voldoende middelen nog steeds niet zo vlot als voor de crisis. Bovendien melden de banken zelf dat de marges op kredieten, die vroeger op een zeer laag niveau lagen, opgetrokken werden om andere inkomstenverliezen te compenseren.

Conclusie en korte termijn aandachtspunten

Op basis van bovenstaande gegevens kunnen we stellen dat de trend, gemeld in de vorige rapportering, van een verslechtering in de toegang tot bankkredieten, zich in het laatste kwartaal van 2009 heeft doorgezet. Wel kan er allicht een verbetering verwacht worden in 2010. De KeFiK-barometer, dan wel een subjectief meetinstrument, ging in januari voor Vlaanderen met 10 punten de hoogte in en komt terug op een niveau vergelijkbaar met dat van het najaar 2008. De banken meldden bovendien dat ze een stijging in de vraag naar kredieten verwachten, wat samen met andere economische prognoses, kan wijzen op een (licht) verwacht herstel.

De aanwendingsgraad van de middelgrote en grote vennootschappen blijft respectievelijk gelijk en daalt sterk, wat, gecombineerd met dalende opgenomen en toegestane kredietvolumes, kan wijzen op een licht herstel van de andere financieringsmogelijkheden van deze ondernemingen. Wel dient men aandacht te blijven hebben voor de kleine ondernemingen en vooral de micro-ondernemingen, aangezien voor deze de aanwendingsgraad is blijven stijgen tot een historisch hoogtepunt. Op zich is het niet noodzakelijk slecht dat de ondernemingen hun kredietlijnen meer benutten, maar de evolutie kan deels wijzen op het feit dat de kredietverlening aan deze groep van ondernemingen nog niet optimaal verloopt, maar ook hier kan er op basis van de cijfers verbetering verwacht worden.

Van de vraag naar kredieten kan verwacht worden dat deze zal stijgen en de aanbodvoorwaarden zullen volgens de banken niet verslechteren. De vraag die we moeten stellen met het oog op de toekomst is op welke wijze er gereageerd zal worden op de wijzigende of gewijzigde economische omstandigheden. De gestegen vraag naar kredieten, gecombineerd met betere macro-economische omstandigheden kan mogelijk leiden tot een nieuwe kredietproblematiek.

De kans op een nieuwe kredietproblematiek hangt af van de mate waarop de banken hun kredietvoorwaarden zullen aanpassen aan de nieuwe omstandigheden en de gestegen vraag. In de vorige rapportering meldden we dat de gestegen waarborgen en zekerheden die de banken aan de ondernemers vroegen, te verklaren waren vanuit de nieuwe onzekerheden ten gevolge van de crisis. Banken zijn verplicht reserves aan te houden op basis van de opgelopen risico's;

in onzekere tijden zullen deze dus hoger zijn, dan in economisch betere tijden, met de logische gevolgen voor bijvoorbeeld de waarborgen.

De vraag is nu of de financiële instellingen hun kredietvoorwaarden grotendeels gaan laten afhangen van de boekhoudkundige bedrijfsresultaten uit 2009 of deze zullen aanpassen aan de betere vooruitzichten voor 2010. Indien het risicoprofiel van de onderneming grotendeels gebaseerd zal zijn op de resultaten van 2009, kan de onderneming, met het zicht op betere tijden, mogelijk niet steeds aan de nodige kredieten raken.